

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ДМИТРА МОТОРНОГО**

Кафедра «Економіка і бізнес»

ПОГОДЖЕНО

Гарант ОПП «Туризм»

доцент Демко В.С.

«29» серпня 2023 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри економіки і бізнесу

доцент Лариса БОЛТЯНСЬКА

«30» серпня 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ЕКОНОМІЧНИЙ РИЗИК ТА ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА»

для здобувачів ступеня вищої освіти «Бакалавр»

зі спеціальності 242 «Туризм» за ОПП «Туризм»

(на основі повної загальної середньої освіти та ОКР «Молодший спеціаліст»)

факультет економіки та бізнесу

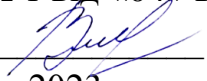
2023-2024 н.р.

Робоча програма навчальної дисципліни «Економічний ризик та економічна безпека» для здобувачів ступеня вищої освіти «Бакалавр» зі спеціальності 242 «Туризм» за ОПП «Туризм» (на основі повної загальної середньої освіти та ОКР «Молодший спеціаліст») факультет економіки та бізнесу. Запоріжжя, ТДАТУ. 10 с.

Розробник: к.е.н., доцент Тебенко В.М.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри економіки і бізнесу
Протокол № 1 від «30» серпня 2023 року
Завідувач кафедри економіки і бізнесу
доцент Лариса БОЛТЯНСЬКА
«30» серпня 2023 р.

Схвалено методичною комісією факультету економіки та бізнесу зі спеціальності 242 «Туризм» за ОПП Туризм (на основі повної загальної середньої освіти та ОКР «Молодший спеціаліст»)

Протокол № 1 від «04» вересня 2023 року
Голова, доц. Юлія ВОРОНІНА
«04» вересня 2023 року

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів - 4	Галузь знань <u>24"Сфера обслуговування"</u> (шифр і назва)	<u>Обов'язкова</u> (нормативна або вибіркова)	
Загальна кількість годин – 120 годин	Спеціальність: <u>242 «Туризм»</u>	Курс	Семестр
Змістових модулів –2		4-й, 3 с	7-й, 5-й
Тижневе навантаження: аудиторних занять – 4 год. самостійна робота – 13,1 год.	Ступінь вищої освіти: <u>«Бакалавр»</u>	Вид занять	Кількість годин
		Лекції	14 год.
		Лабораторні заняття	-
		Практичні заняття	14 год.
		Семінарські заняття	-
		Самостійна робота	92 год.
		Форма контролю: <u>екзамен</u> (екзамен або диференційований залік)	

2 МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета курсу - формування комплексного розуміння економіки, як складної динамічної системи взаємодії об'єктивних та суб'єктивних факторів, шляхом вивчення детермінантного впливу невизначеності та ризику на характер економічних процесів.

Завдання курсу - опанування студентами знань з методики дослідження економічних ризиків та практики їх кількісної оцінки в процесі господарської діяльності.

Результати навчання (з урахуванням soft skills)

Інтегральна компетентність. Здатність комплексно розв'язувати складні професійні задачі та практичні проблеми у сфері туризму і рекреації як в процесі навчання, так і в процесі роботи, що передбачає застосування теорій і методів системи наук, які формують туризмознавство і характеризуються комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

ЗК03. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК04. Здатність до критичного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК06. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

Спеціальні (фахові) компетентності:

ФК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ФК5. Розуміння сучасних тенденцій і регіональних пріоритетів розвитку туризму в цілому та окремих його форм і видів.

ФК10. Здатність здійснювати моніторинг, інтерпретувати, аналізувати та систематизувати туристичну інформацію, уміння презентувати туристичний інформаційний матеріал.

Програмні результати навчання:

РН9. Організувати процес обслуговування споживачів туристичних послуг на основі використання сучасних інформаційних, комунікаційних і сервісних технологій та дотримання стандартів якості і норм безпеки.

РН18. Адекватно оцінювати свої знання і застосовувати їх в різних професійних ситуаціях.

РН20. Виявляти проблемні ситуації і пропонувати шляхи їх розв'язання.

РН21. Приймати обґрунтовані рішення та нести відповідальність за результати своєї професійної діяльності.

РН22. Професійно виконувати завдання в невизначених та екстремальних ситуаціях

Soft skills:

- комунікативні навички: письмове, вербальне й невербальне спілкування; вести суперечки і відстоювати свою позицію, спілкування в конфліктній ситуації; навички створення, керування й побудови відносин у команді.

- уміння виступати привселюдно: навички, необхідні для виступів на публіці та доведення своєї думки до соціуму; проводити презентації отриманих результатів.

- здатність аналітично мислити, уміння комплексно оцінити ситуацію та прийняти обґрунтоване рішення щодо напрямів інноваційної діяльності, відповідальність за точність проведених розрахунків оціночних показників.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. «Сутність ризику у сучасному підприємстві».

Тема 1. Сутність ризику як економічної категорії.[3, 6, 7]

Розвиток трактувань ризику як економічного явища. Сутнісна характеристика ризику. Ризик як економічна категорія. Чинники впливу на ступінь ризику. Основні властивості ризику. Сутність невизначеності та основні чинники її появи. Підходи до визначення невизначеності, її ієрархії за впливом на господарську діяльність.

Тема 2. Зовнішні ризики у сучасному підприємстві [1, 2, 4, 6]

Класифікація зовнішніх підприємницьких ризиків. Ризики країни, валютні, інфляційні, ризики форс-мажорних обставин. Методи зниження конверсійних ризиків. Підходи до управління інфляційним ризиком.

Тема 3. Внутрішні ризики у сучасному підприємстві [1, 2, 4, 5]

Класифікація внутрішніх підприємницьких ризиків. Ризики зумовлені діяльністю самого підприємства, його параметрів чи контрагентів. Модель з двома ризикованими активами. Коефіцієнт Бета. Відхилення від ставки рівноваги. Вибір між інвестиціями у ризикований і безризикований активи. Рівновага інвестора.

Тема 4. Мінімізація ризиків: основні заходи та процедури [2, 6, 7, 8]

Основні заходи мінімізації ризиків. Відхилення ризику. Упередження ризиків. Трансфер ризику. Хеджування та страхування ризиків.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. «Економічна безпека підприємства»

Тема 5. Теоретичні основи економічної безпеки підприємства [1, 4, 5, 7]

Сутність та еволюція поняття економічної безпеки підприємства. Характеристика загроз зовнішнього середовища, їх вплив на систему безпеки підприємства. Внутрішнє середовище підприємства як основа протидії загрозам.

Тема 6. Система економічної безпеки підприємства. Призначення, властивості, функції, структура [3, 6, 7]

Призначення, властивості та функції системи економічної безпеки підприємства. Структура системи економічної безпеки підприємства за функціональним підходом. Структура системи економічної безпеки підприємства за об'єктно-суб'єктивним підходом.

Тема 7. Показники-індикатори економічної безпеки підприємства [2, 4, 6, 7]

Поняття про індикатори та складові структури економічної безпеки. Показники фінансово-економічної безпеки. Показники техніко-технологічної безпеки. Показники інноваційної безпеки. Показники ринкової (маркетингової) безпеки. Показники інвестиційної безпеки.

4 СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Номер тижня	Вид занять	Тема заняття або завдання на самостійну роботу	Кількість				балів
			годин				
			лк	лаб.	пр.	СРС	
Змістовий модуль 1 «Сутність ризику у сучасному підприємстві»							
1	Лекція 1	Тема 1. Сутність ризику як економічної категорії	2	-	-	-	-
	Практична робота 1	Обґрунтування рішень в умовах ризику та невизначеності	-	-	2	-	4
	Самостійна робота 1	Робота на освітньому порталі	-	-	-	10	2,5
2	Лекція 2	Тема 2. Зовнішні ризики у сучасному підприємстві	2	-	-	-	-
	Практична робота 2	Оцінка зовнішніх ризиків	-	-	2	-	4
	Самостійна робота 2	Робота на освітньому порталі	-	-	-	10	2,5
3	Лекція 3	Тема 3. Внутрішні ризики у сучасному підприємстві	2	-	-	-	-
	Практична робота 3	Складання розподілу імовірностей та розрахунок основних показників ризику	-	-	2	-	4
	Самостійна робота 3	Робота на освітньому порталі	-	-	-	10	2,5
4	Лекція 4	Тема 4. Мінімізація ризиків: основні заходи та процедури	2	-	-	-	-
	Практична робота 4	Розрахунок коефіцієнту кореляції та ступеня ризику портфеля цінних паперів	-	-	2	-	3
	Самостійна робота 4	Робота на освітньому порталі	-	-	-	10	2,5
5-6	Самостійна робота	Підготовка до ПМК I	-	-	-	11	-

	ПМК I	Підсумковий контроль за змістовий модуль I	-	-	-	-	10
Всього за змістовий модуль 1 – 67 год.			8	-	8	51	35
Змістовий модуль 2 «Економічна безпека підприємства»							
11	Лекція 5	Тема 5. Теоретичні основи економічної безпеки підприємства	2	-	-	-	-
	Практична робота 5	PEST-аналіз зовнішнього середовища підприємства	-	-	2	-	5
	Самостійна робота 5	Робота на освітньому порталі	-	-	-	10	3
12	Лекція 6	Тема 6. Система економічної безпеки підприємства. Призначення, властивості, функції, структура	2	-	-	-	-
	Практична робота 6	Встановлення рекомендованої величини резервного фонду та ефективності страхування діяльності підприємства	-	-	2	-	5
	Самостійна робота 6	Робота на освітньому порталі	-	-	-	10	3
13	Лекція 7	Тема 7. Показники-індикатори економічної безпеки підприємства	2	-	-	-	-
	Практична робота 7	Аналіз економічної безпеки підприємства та розробка рекомендацій щодо її підвищення	-	-	2	-	5
	Самостійна робота 7	Робота на освітньому порталі	-	-	-	10	4
14-15	Самостійна робота	Підготовка до ПМК II	-	-	-	11	-
	ПМК II	Підсумковий контроль за змістовий модуль II	-	-	-	-	10
Всього за змістовий модуль 2 – 53 год.			6	-	6	41	35
Іспит							30
Всього з навчальної дисципліни – 120 год.							100

5. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ПІДСУМКОВИЙ МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ №-1

1. Поняття невизначеності та ієрархія її видів
2. Аналіз головних чинників невизначеності
3. Головні підходи до класифікації невизначеності
4. Присутність ефекту інформаційного конусу у господарській діяльності
5. Причини багатокритеріальності та конфліктності
6. Об'єктивно-суб'єктивні теорії ризику

7. Система постулатів ризику
8. Сутність економічного ризику
9. Основні властивості ризику
10. Функції ризику
11. Ризик країни.
12. Валютний ризик.
13. Ризик інфляції
14. Ризики стихійного лиха (форс-мажорних обставин).
15. Галузевий ризик.
16. Виробничий (операційний) ризик.
17. Комерційний ризик.
18. Транспортний ризик.
19. Фінансовий ризик.
20. Аудиторський ризик.
21. Контроль за ризиком та метод його оптимізації.
22. Організаційні методи зниження ризику.
23. Економічні методи зниження ризику.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ПІДСУМКОВИЙ МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ №-2

1. Суть та еволюція поняття економічної безпеки підприємства.
2. Характеристика загроз зовнішнього середовища, їх вплив на систему безпеки підприємства.
3. Внутрішнє середовище підприємства як основа протидії загрозам. Призначення, властивості та функції системи економічної безпеки підприємства.
4. Структура системи економічної безпеки підприємства за функціональним підходом.
5. Структура системи економічної безпеки підприємства за об'єктно-суб'єктним підходом.
6. Основні підходи до оцінювання економічної безпеки підприємства.
7. Суб'єкти використання оцінок економічної безпеки підприємств.
8. Поняття про індикатори та складові структури економічної безпеки.
9. Показники фінансово-економічної безпеки.
10. Показники техніко-технологічної безпеки.
11. Показники інноваційної безпеки.
12. Показники ринкової (маркетингової) безпеки.
13. Показники інвестиційної безпеки.

6. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Методи навчання, які використовуються в процесі проведення лекційних та практичних занять з навчальної дисципліни «Економічний ризик та економічна

безпека»: лекції з використанням мультимедійних презентацій та проблемного викладання, робота в групах, розв'язування ситуаційних завдань, кейсів.

7. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Економічні ризики: методи вимірювання та управління: Навчальний посібник / Скопенко Н.С., Федулова І.В., Мазник Л.В., Кириченко О.М., Удворгелі Л.І.; за заг. ред. Скопенко Н.С. К. : НУХТ, 2021. 344 с.
2. Балуєва О.В. Управління економічними ризиками підприємств: навч. посіб. / О.В. Балуєва, І.В. Моргачов, О.В. Корнілова. Кременчук : ПП Щербатих О.В., 2020. 288 с.
3. Полінкевич О. М. Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків : навч. посіб / О. М. Полінкевич, І. Г. Волинець. – Луцьк : Вежа Друк, 2018. 336 с.
4. Ігнашкіна Т.Б., Гончарук О.В., Кербікова А.С. Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків. Ч.І: Навчальний посібник. – Дніпро: НМетАУ, 2021. 106 с.
5. Економічна безпека підприємництва в Україні : монографія / Г. В.Ситник, Г. В. Блакита, Н. М. Гуляєва та ін. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020. – 284 с.

Допоміжна література

6. Донець Л.І. Економічні ризики та методи їх вимірювання. Навчальний посібник . 2006 р. 320с.
7. Верченко П. І. Ризикологія: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / [Верченко П. І. Великоіваненко Г. І., Демчук Н. В. та ін.] К.: КНЕУ, 2006. 176с.
8. Вітлінський В. В., Великоіваненко Г. І. Ризикологія в економіці та підприємстві: Монографія. - К.: КНЕУ, 2004. 480 с.
9. Машина Н. І. Економічний ризик і методи його вимірювання: Навч. посіб. К.: ЦНЛ, 2003. 188 с.
10. Ковальчук Н.П. Економічні ризики: класифікація, принципи і способи оцінювання / Н.П. Ковальчук // Актуальні проблеми економіки. - №10 (124). 2011. – С. 31-37.
11. Лук'янова В. В., Головач Т. В. Економічний ризик. Навчальний посібник. – К.: Академвидав, 2007. – 462 с.
12. Резнікова О.О. Проблеми стійкості України до глобальних ризиків: економічний аспект / О.О. Резнікова // Стратегічні пріоритети, №1(26). –2013. С. 61-65.
13. Феленчак Ю.Б. Історичні аспекти формування ризику як категорії суспільних досліджень / Ю.Б. Феленчак // Сталий розвиток економіки. №1. 2012. С. 48-52.

7. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Освітній портал ТДАТУ <https://op.tsatu.edu.ua/enrol/index.php?id=2619>
2. Сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Сайт Міністерства економіки України [Електронний ресурс] <http://www.me.kmu.gov.ua/>
4. Наукова бібліотека ТДАТУ <http://www.tsatu.edu.ua/biblioteka/>
5. Сайт кафедри <http://www.tsatu.edu.ua/et/navchannia/dyscypliny/>
6. Верховна Рада України <http://www.rada.kiev.ua>
7. Кабінет Міністрів України <http://www.kmu.gov.ua/>
8. Internet.